

Innspill til Barne- og ungdomskulturmeldingen fra Norsk kulturforum interesse og kompetanseorganisasjonen for den lokale kultursektoren

Innledning:

Kultur for barn og unge fraværende i den nasjonale kulturpolitikken

På 1970-tallet kom to kulturmeldinger som var vesentlige i å definere kultur for barn og unge som en stor del av kommunal sektor sin oppgave. Kommunen har både før og etter 70-tallet tatt et betydelig ansvar for utviklingen av barne- og ungdomskulturfeltet. I den nasjonale kulturpolitikken har derimot den brede satsningen på kultur for barn og unge vært nærmest fraværende.

I de overordnede stortingsmeldingene for kultur siden 70-tallet har det brede fokuset på barne- og ungdomskultur ikke vært i fokus, men har i stedet vært trukket frem i forbindelse med DKS og kulturskolen. Det helhetlige overblikket over barne- og ungdomskulturen mangler fra de nasjonale styringsdokumentene, noe som får konsekvenser for arbeidet med barne- og ungdomskultur. Tilegnes et felt verdi i de nasjonale styringsdokumentene, følger det også med signaler om at feltet bør prioriteres.

Kunst og kultur har stor betydning for barn og unges sosiale liv, psykiske og fysiske helse, og har stor innvirkning på at barn og unge vokser opp til å bli aktive borgere i demokratiet, med kunnskap om både sitt eget lokalsamfunn, storsamfunnet, og verden som helhet. Videre har barn og unge, uavhengig av bosted og økonomisk status, rett til kunst og kultur, både som (med)skapere, som utøvere og tilskuere, i henhold til FNs barnekonvensjonens paragraf 31. Gjennom kunst og kultur utvikler barn og unge identitet, mestring og sosiale og praktiske ferdigheter, og kunst og kultur er viktig for barn og unges livskvalitet og deltakelse, slik som for alle andre innbyggere i lokalsamfunnet.

NOKU ønsker velkommen en egen barne- og ungdomskulturmelding. Under følger våre innspill til selve meldingsarbeidet.

Oppsummering av utviklingen av barne- og ungdomskulturfeltet og lokale spenningsfelt i dag: Vedlagt ligger en historikk over utviklingen av barne- og ungdomskulturfeltet frem til i dag som er sammenfattet ut ifra forskning og samtaler med vårt nettverk som er de kulturfaglige som utvikler og tilrettelegger for det lokale kulturlivet.

Her kommer en kort oppsummering: Konsekvensene av nedbyggingen av den kommunale kultursektoren på 80 og 90-tallet er blant annet at kompetansen har blitt svekket og at kultursektoren har blitt bygget ned. At kommunene fikk mer frihet til å prioritere, har ført til et svært varierende tilbud for barn og unge i kommunen. Det er også mye som tyder på at de kommunale kulturtilbudene som ikke var lovpålagte mistet fotfeste, mens det frivillige kulturlivet og de sterke, lovpålagte lokale kulturaktørene som kulturskole og folkebiblioteket ble derimot værende og videreutviklet.

Ut ifra det historiske perspektivet så ser man at innsatsen på barne- og ungdomskulturfeltet i kommuner og fylkeskommuner har utviklet seg til å være svært variert. Noen kommuner har barn og unge som politiske prioriteringer, andre har det ikke. For eksempel er det allerede kommuner som har fritidskort for barn og unge som gir tilgang til gratis fritidsaktiviteter, noen kommuner har utviklet et kunst- og kulturtilbud i barnehagene etter modell fra den kulturelle skolesekken, noen kommuner bruker betydelige egne midler til å utvide den kulturelle skolesekken for elevene i kommunen. Og det finnes mange eksempel på festivaler og andre kulturtiltak rettet mot barn og unge i kommunal regi. I tillegg eksisterer det i kommunen og fylkeskommunen andre lokale kulturaktører, både profesjonelle og frivillige, som også er viktige for den lokale barne- og ungdomskulturen. Men dette varierer altså ut ifra hvilke aktører og ressurser som man har i kommunen og fylkeskommunen. Kulturutredningen 2014, viste at den økonomiske innsatsen på barne- og ungdomsfeltet, når man ser bort fra de lovpålagte tjenestene som kulturskole og bibliotek, er avhengig av kommuneøkonomi og politiske prioriteringer.

Det er også slik at vi i dag står ovenfor en mye sterkere prosjektfinansiering av det kommunale kulturlivet, og dette er noe vi spesielt ser innenfor barne- og ungdomskulturfeltet. Man ser også en sterk tendens til prosjektfinansiering av kommunalt arbeid, med private midler som for eksempel gjennom ulike stiftelser som Sparebankstiftelsen og Cultiva og statlige midler som BUFDIR: Nasjonal tilskuddsordninger for inkludering av barn i lavinntekstfamilier, IMDI, integreringstilskudd, Kulturrådet, regionale ordninger, men også internasjonal prosjektfinansiering gjennom nordiske støtteordninger og EU-programmer der Norge er deltakende part, slik som Erasmus +, og EØS-midler. Slik prosjektfinansiering øker ulikheten i tjenestetilbudet kommuner imellom, og skaper også uforutsigbare driftsrammer for kulturtilbudet.

Hvor stor andel disse prosjektmidlene utgjør for de kommunale budsjettene finnes det ingen oversikt over. Norsk kulturforum gjennomfører for tiden en kartlegging hvor en av målsettingene nettopp er å undersøke hvilke kulturpolitiske tiltak som eksisterer ute i kommune-Norge, og videre hvordan de finansieres. Kartleggingen vil være ferdig i november 2019.

Et sterkt utviklingstrekk i dagens samfunn er medvirkning, og unges rett til medvirkning. Gjennom kulturmeldingene på 1970-tallet og videre på 80- og 90-tallet ble kulturlivet stadig mer institusjonalisert der organiserte fritidstilbud og aktiviteter vann plass på bekostning av de mer åpne møteplassene for barn og unge, der målgruppen har hatt medbestemmelse og utvikling av selvorganiserte aktiviteter. I dag ser vi at medvirkning er sterkt på vei tilbake, på tvers av både sektorer og målgrupper. Ungdoms rett til medvirkning ble blant annet lovfestet i den nye kommuneloven. Dette får konsekvenser for kulturtilbudene rettet mot barn og unge, og arbeidsmåtene ovenfor målgruppen.

Lokale spenningsfelt:

Oppsummert kan man si at det er DKS, kulturskolen, folkebiblioteket, UKM og det frivillige kulturlivet som har vært de sterke og mest fremtredende lokale kulturaktørene for barn og unge de siste 20 årene. Fritidsklubbene mistet fotfeste i forhold til de mer organiserte fritidsaktivitetene. I dag finner man en rekke spenningsfelt og utviklingstrekk i lokalsamfunnet, og nedunder skal vi presentere noen av disse:

Spenningsfelt 1: Kulturskolen som lokalt ressurscenter

Kulturskolen ble gjennom lovfestingen i opplæringsloven i 1997 en sterk lokal kulturaktør for barn og unge ved at alle kommuner skal ha et kulturskoletilbud. Med lovfestingen av kulturskolene fulgte ikke bare en videre utbredelse av dette tilbudet til alle landets kommuner, men også en utvidelse av kulturskolenes oppgaver og mandat til å inkludere flere kunstsjangre. I dag har man vedtatt en rammeplan som alle kommuner kan velge å vedta og bruke som mal for drift av kulturskolen, men å bruke denne rammeplanen er ikke en statlig føring. For tiden arbeider for eksempel Norsk kulturskoleråd mot at kulturskolene skal bli lokale ressurscenter som skal koordinere kommunens innsats på barne- og ungdomskulturfeltet («Kulturskoleløftet. Kulturskole for alle.» 2010). Mange steder er det kulturskolen som har ansvar for DKS og som fungerer som produsent i denne ordningen.

Rammeplanen til kulturskolen legger opp til et betydelig samarbeid med skolen gjennom breddeprogrammet, samtidig som de legger opp til spesialisering og talentutvikling. At kulturskolen definerer seg først og fremst som et skoleslag og ikke kulturaktør, gjør at det er ulike innfallsvinkler til organiseringen av kulturskolen som virksomhet innenfor den kommunale forvaltningen. Dette medfører en stor variasjon i hvordan kommunen organiserer kulturskolen. Noen kommuner organiserer den under oppvekstsektoren, andre steder ligger kulturskolen under kultursektoren. Noen steder utgjør faktisk kulturskolen hele kultursektoren. Den ulike organiseringen og den kompetansen som kulturskolen har i dag, åpner opp for ulike problemstillinger lokalt. Vi skisserer noen av dem nedenfor:

- Hva skal være innholdet i DKS og i barne- og ungdomskulturfeltet? Skal det offentlige produsere det selv, slik som i kulturskolen, eller skal man tilrettelegge for at andre kunstaktører skal inn og bidra på feltet?
- Er kulturskolene regnet som utdanning eller ressurscenter/kulturarena, og har kulturskolene en bred nok kompetanse på hele barne- og ungdomsfeltet, for eksempel når det gjelder ungdomsarbeid i fritidsklubbene?
- Dersom kulturskolen skal gjøres om til et ressurscenter, må vi også snakke om hvordan kulturlivet organiseres i kommunene på generell basis. Mange steder i landet er kulturskolen organisert under oppvekstsektoren sammen med skole og barnehage, og ikke sammen med den øvrige kultursektoren. Hvordan kan man benytte seg av synergiene og sammenhengen i den helhetlige kulturpolitikken for barn og unge dersom ikke ressurscenteret skal være organisert sammen med den øvrige kultursektoren i kommunen?
- Når kulturskolen alle barn og unge?

Spenningsfelt 2: Hva skal Den kulturelle skolesekken være lokalt, regionalt, nasjonalt?

Samarbeidet mellom skole og kultursektor har helt siden innføringen av Den kulturelle skolesekken vært utfordrende, og flere har stilt spørsmål ved om nytteverdien og læringsutbyttet for elevene er godt nok. Det er et spenningsfelt mellom skolen og DKS som åpner opp for spørsmål om hva Den kulturelle skolesekken skal være? Skal den være en forlengelse av læreplanen der kunstopplevelse skal underbygge læringsmålene i de ulike fagene, eller skal den være en selvstendig kunstopplevelse.

Andre spenningsfelt er mellom DKS lokalt og regionalt. Det er variasjoner mellom de ulike fylkeskommunene i hvor stor grad man selv utvikler ordningen regionalt. Det er også store ulikheter i hva som er innholdet i DKS lokalt i kommunene. Dette åpner opp for spørsmål om hva som skal være innholdet i DKS, skal det være en ordning eller skal den være todelt. Hvordan sikre kvaliteten i de ulike DKS-ordningene?

Omleggingen av DKS i 2015 åpner også opp et spenningsfelt mellom fylkeskommunene og Kulturtanken. Mandatet som Kulturtanken fikk om å bidra til økt forståelse for skolen som kunstarena – og være en koordinerende enhet i det arbeidet, har vært positivt tatt imot av fylkeskommunene. Men, det har blitt stilt spørsmål ved størrelsen til Kulturtanken og den øvrige virksomheten til etaten. Arbeidet som gjøres i fylkeskommunen som koordinerer og formidler av DKS-ordningen har blitt oppfattet som velfungerende før Kulturtanken oppstod. Og det har vært vanskelig å se hvilken ny verdi etaten skal ha ovenfor det arbeidet som foregår i fylkeskommunen.

Spenningsfelt 3: Skolen som kunst og kulturarena

Skolen som kunst og kulturarena har lenge vært forankret i skolens formål og verdigrunnlag. Den nye overordnede delen av læreplanverket beskriver at skolen skal utvikle elevenes estetiske sans ved å legge til rette for møter med ulike kulturelle uttrykk og skapende læringsprosesser, blant annet gjennom estetiske uttrykksformer. Skolen har blitt en betydelig kunstarena gjennom Den kulturelle skolesekken. Men dessverre møter man på utfordringer mellom kultursektoren og utdanningssektoren når de kommer til skolen som kunstarena. I skolen er det en stor mangel på kompetanse blant lærerne i de estetiske fagene. Dette skaper utfordringer for den Kulturelle skolesekken som i mye større grad hadde fått merverdi i skolen dersom elevenes kunstopplevelse hadde blitt ivaretatt i forkant og etterkant av kunstkompetente lærere. Lærere som har forståelse for og kompetanse innen kunst for barn og unge vil kunne bearbeide og formidle kunstens rolle og betydning for elevene, og opplevelsen vil dermed bli en større integrert del av skolen.

Det skaper også utfordringer for barn og unges kulturelle utdanning. Regjeringens nye strategi for å styrke de estetiske fagene inneholder ingen krav, og er dermed altfor svak til å medføre en faktisk styrking av fagene. Andre prioriteringer i skolen går ofte på bekostning av de estetiske fagene. Flere spørsmål reiser seg: Hvordan skal man få skolen til å prioritere å ansette lærere med kompetanse på de estetiske fagene? Hvordan skal man få skolene til å tilby videreutdanning for lærere uten kompetanse? Hvordan skal skolebyggene få lokaler som er egnet for kulturformål, slik som egnede øvingsrom, fremvisningslokaler og verksteder, og hvordan kan man sikre at nye skolebygg blir bygget som egnede kulturhus for barn og unge, som også gjør skolen mer attraktiv som arena for lokale lag, foreninger og kulturvirksomhet?

Spenningsfelt 4: Samordning og sektoroverskridende samarbeid om barn og unge i kommunal sektor. Hvem har ansvar for politiske målsettinger for å skape gode oppvekstmiljøer for barn og unge? Helse, oppvekst, frivilligheten eller kultursektoren?

Barne- og ungdomskulturen er sektoroverskridende og tilhører ikke bare kultursektoren eller oppvekstsektoren, men berører for eksempel også helsesektoren. I Folkehelsemeldingen som kom tidligere i 2019, blir kultur- og fritidstilbud for barn og unge trukket frem som vesentlige faktorer i et godt nærmiljø. Men det er utfordrende i kommunal sektor å samarbeide på tvers av sektorer. Norsk kulturforums nettverk beskriver ofte en situasjon der kultursektoren har manglete status i møtet med andre sektorområder. Kultursektoren har derfor vanskelig for å synliggjøre seg som en viktig samarbeidsaktør i en bred satsning om barn- og ungdoms oppvekstmiljø og psykisk og fysisk helse. Kultursektoren er en viktig samarbeidspartner i å nå felles politiske målsettinger, for eksempel når det kommer til forebygging mot utenforskap og kriminalitet, samt integrering og fattigdomsbekjempelse. Men en samlet innsats og satsning lokalt er utfordrende siden kommunal sektor i stor grad styres av sektortenkning og mangler et overordnet, helhetlig blikk.

Spenningsfelt 5: Samarbeid mellom kommunale tjenester for barn og unge

Sektoroverskridende samarbeid mellom de ulike sektorene i kommunen er utfordrende, det samme gjelder samarbeid mellom de ulike kommunale kulturtenestene. De kommunene som har gode samarbeid mellom fritidsklubben, kulturskolen, biblioteket, UKM m.m., klarer å skape helhetlige kulturtilbud for barn og unge i kommunen. Med helhetlig tilbud menes et kulturtilbud der man både legger til rette for opplæring, utøving og talentutvikling. Men det kan være et hierarki mellom de forskjellige sektorene og tjenestetilbudet, og det kan være utfordrende å se og fokusere på at det er de samme barna og de samme ungdommene som man utvikler tilbud for og med, og at både fritidsklubben, kulturskolen, biblioteket og UKM har ulike roller og virker sammen.

Spenningsfelt 6: Samarbeid mellom kommunen og det frivillige kulturlivet

Kommunens rolle som tilrettelegger for kulturlivet i kommunen er godt etablert i de fleste kommuner i dag, og Norsk kulturforums nettverk er av den oppfatning at alle kommuner legger til rette for frivilligheten. Både tiltak og innsatsområder varierer mellom kommunene: noen gir driftstilskudd, andre tilbyr gratis kommunale lokaler etc., men rollen som tilrettelegger er godt etablert i kommunene. Som vi tidligere har påpekt er det frivillige kulturlivet avgjørende for at det i det hele tatt finnes et lokalt kulturtilbud for barn og unge i kommuner som har små ressurser til utvikling og drift av kulturtiltak. Likevel ser man et spenningsfelt mellom kommunens rolle som tilrettelegger og utvikler på dette feltet. Spørsmål som hvor involvert kommunen skal være som utvikler, og i hvilken grad man skal inkludere det frivillige kulturlivet inn i den kommunale helhetstenkningen, reiser seg. Dette kan henge sammen med at barn og unge er en tydelig definert oppgave for kommunen, som kommunen selv utvikler mange egne tjenester for. Det kan også handle om at de store midlene til det frivillige kulturlivet kanaliseres gjennom nasjonale aktører, noe som også medfører at kommunen svekkes i å skape en helhetlig frivillighetspolitikk. Det store spørsmålet vil være hvordan man kan skape gode synergier mellom de kommunale tjenestene og det frivillige kulturlivet. Hvordan kan man gjennom økt samarbeid og felles helhetstenkning bidra til et mangfoldig kunst- og kulturliv for den unge målgruppen?

Spenningsfelt 7: Et sterkt utviklingstrekk i barne- og ungdomskulturfeltet i dag er barn og unges rett til medvirkning.

Ungdoms rett til medvirkning ble lovfestet gjennom den nye kommuneloven der det stadfestes at alle kommuner skal ha et ungdomsråd. Det er viktig for demokratiet og demokratiske prosesser at barn og unge høres i kommunale beslutningsprosesser som angår dem. Den økende bevisstheten om barn og ungdoms rett til medvirkning har også ført til en utvikling i arbeidet med barne- og ungdomskultur. Et av utviklingstrekkene er at flere av de kulturelle institusjonene beveger seg inn på fritidsklubbsegmentet, og skaper uformelle åpne møteplasser for barn og unge. Et eksempel her er folkebiblioteket som med grunnlag i den nye formålsparagrafen i folkebibliotekloven, hvor det står at folkebibliotekene skal være en «møteplass og arena for offentlig samtale og debatt», har i mye større grad blitt en sterkere kulturarrangør for barn og unge: Igjen ser man at en kulturaktør beveger seg over i fritidsklubbsegmentet. Spenningsfeltet som oppstår, vil være hvilken kompetanse som er nødvendig når kulturaktører i større grad samarbeider med og arrangerer åpne møteplasser for barn og ungdom. Organisasjonen Ungdom og fritid har lenge påpekt at det ikke finnes utdanning for ungdomsarbeid, til tross for at det behøves, en helt særskilt kompetanse som er knyttet til arbeid med ungdom og fritidspedagogikk. Videre må man se på hvilken kompetanse kommunen besitter når det gjelder medvirkningsprosesser, og hva vil unges stemme gjøre med det tradisjonelle kulturtilbudet? Er kommunen klar til å utvikle nye tjenestetilbud sammen med den unge målgruppen?

Innspill fra Norsk kulturforum:

Kulturloven lovfester det offentliges ansvar for det lokale kulturlivet. I Kulturloven står det at alle i befolkningen skal ha tilgang til et mangfold av kulturaktiviteter. Kulturloven er lite detaljert og er dårlig egnet som styringsverktøy, og Norsk kulturforum er derfor glade for at Regjeringen skal revidere kulturloven i forbindelse med regionreformen.

Dette er våre innspill og forventinger til en nasjonal kulturpolitikk på barne- og ungdomskulturfeltet:

- En nasjonal kulturpolitikk for barn og unge som stimulerer til bedre samarbeid, samordning og helhetstenkning i kommunal sektor på tvers av sektorer, og på tvers av kulturaktører, som sammen skaper et mangfold av kunst og kulturaktiviteter for barn og unge. Vi kan ikke ha en sentralstyrt ordning som skaper samme tilbud i alle kommuner og fylkeskommuner – men vi kan ha en nasjonal kulturpolitikk for barn og unge som stimulerer, setter standarder og tydelige krav til kommuner og fylkeskommuner om barn og unges rett til et mangfoldig kulturliv for, med og av barn og unge.
- En nasjonal kulturpolitikk som sikrer at alle barn og unge skal kunne delta i og oppleve kunst og kultur *uavhengig av sosiale, kulturelle, fysiske, psykiske og økonomiske forutsetninger*.
- En nasjonal kulturpolitikk som tydeliggjør at det å skape gode oppvekstmiljøer for barn og unge ikke bare er frivillighetspolitikk, opplæring, folkehelsearbeid, fritidspolitikk eller kulturpolitikk: Det bør være et bredt samarbeid mellom sektorene for å hindre utenforskap, støtte opp under inkludering og fattigdomsbekjempelse i kommunene, fylkeskommunen og på statlig nivå - fordi kulturfeltet er helt vesentlig i dette arbeidet.
- En nasjonal kulturpolitikk som synliggjør og identifiserer de ulike rollene de ulike typiske kommunale kulturtjenestene i en kommune har, og hvilke synergier de har når de virker sammen for å skape et helhetlig kulturliv for barn og unge for opplæring, utvikling og talentutvikling.
- En nasjonal kulturpolitikk som sikrer likeverdige kulturtilbud for alle barn og unge, og som opprettholder kommunenes og fylkeskommunenes frihet til å utvikle kulturtilbudet i dialog med barn og unge i lokalsamfunnet.
- En nasjonal kulturpolitikk som styrker de estetiske fagene i skolen og styrker skolen som egnet kunst- og kulturarena i og etter skoletid.
- En nasjonal kulturpolitikk for barn og unge som bygger kompetanse om:
 - kunst og kultur for barn og unge
 - kulturarbeid for barn og unge
 - medvirkningsprosesser
- En nasjonal kulturpolitikk for barn og unge som hever statusen til feltet kunst og kultur for målgruppen.
- Vi ønsker en nasjonal kulturpolitikk som synliggjør rollen til kommunesektoren som tilrettelegger og utvikler på barne- og ungdomskulturfeltet. For å sikre at alle barn og unge skal ha et godt, variert og tilgjengelig kunst- og kulturtilbud. For å skape et godt

lokalt kulturliv må alle barn og unge få muligheten til å delta i og oppleve et mangfold av kunst- og kulturaktiviteter i nærmiljøet. Mangfoldet skapes gjennom et samspill mellom flere kunst- og kulturaktører: fritidsklubben, kulturskolen, frivillige lag og foreninger, Den kulturelle skolesekken, UKM, kulturhus, bibliotek, profesjonelle kunst- og kulturaktører som retter seg mot barn og unge, og ikke minst av barn og unge selv gjennom selvorganiserte kulturaktiviteter.

Spesifikke tiltak som må komme ut av Barne- og ungdomskulturmeldingen:

- Frivillighetserklæringen må støtte opp under et bredere samarbeid mellom alle aktører som arbeider med gode oppvekstmiljøer for barn og unge. Vesentlige kulturaktører mangler i dag i Fritidserklæringsarbeidet.
- Kulturloven lovfester det offentliges ansvar for det lokale kulturlivet. I Kulturloven står det at alle i befolkningen skal ha tilgang til et mangfold av kulturaktiviteter. Kulturloven er lite detaljert og er dårlig egnet som styringsverktøy, og Norsk kulturforum er derfor glade for at Regjeringen skal revidere kulturloven i forbindelse med regionreformen. Kulturloven må styrkes og definere barn og ungdoms rett til både et mangfoldig kunst- og kulturliv, og rett til medvirkning.
- Kulturtankens mandat bør undersøkes og vi anbefaler at man går tilbake til rapporten: «Det muliges kunst» Oslo 24. april 2014 og ser på mandatet som ble skissert der, med en nasjonal koordinator og samordner av barne- og ungdomskulturfeltet, som skal samordne og sikre utvikling og kvalitet i kommuner og fylkeskommuner, og realisere politiske føringer på både kultur- og utdanningsfeltet.
- Det må videreutvikles en lignende turnéordning som Den kulturelle skolesekken for barnehagene.
- Tiltak som stimulerer til at flere kan delta på kulturaktiviteter uavhengig av sosiale, kulturelle og økonomiske forutsetninger
 - *Fritidskortet må sikre gratis deltagelse for alle*
 - *Kompetanseprogram på mangfold og inkludering som gir opplæring i hvordan man skaper et mangfoldig kulturliv.*
 - *Styrke kompetansen med ungdomsarbeidet i kommunen ved å tilby og etterspørre kompetanse om ungdom- og fritidspedagogikk.*
- Styrke kompetansen hos kommunen og fylkeskommunen og kulturaktører om et tilgjengelig kulturliv for mennesker med nedsatt funksjonsevne.
- Samordne de nasjonale tiltakene/prosjektmidler i de ulike departementene og direktoratenes satsning på å bedre barn- og ungdoms oppvekstmiljø for å skape en helhetlig tanke som inkluderer alle sektorområdene.
- Utvikle tilskuddsordninger og kompetanseprogram for kommunene for å utvikle nye kulturtiltak for barn og unge sammen med barn og unge i lokalsamfunnet.
- Styrke kunstfagene i skolen med kompetansekrav til lærere som underviser i de estetiske fagene, gjøre det obligatorisk i lærerutdanningen med minst et emne i praktisk-estetiske fag, og grunnskolefagene musikk og kunst- og håndverk må bli fag som elevene kan komme opp i til eksamen i 10. klasse i grunnsopplæringen.